

Приведены результаты натурного обследования пространственной организации пришкольных территорий в разных регионах Украины и сравнительный анализ показателей функционального зонирования территории общеобразовательных школ с нормативными требованиями, которые представлены в справочной литературе.

Пришкольная территория, натурное обследование, функциональное зонирование, нормативные показатели.

School territories spatial organization in different regions of Ukraine visual investigation results are given. School territories functional distribution analysis is presented and compared with normative standards presented in reference literature.

School territory, visual investigation, functional distribution, standards.

УДК 712.41:502.05

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ВУЛИЧНИХ РЯДОВИХ НАСАДЖЕНЬ

О.В. Піхало, кандидат сільськогосподарських наук

Наведено методику для проведення комплексної оцінки рядових вуличних насаджень, основними критеріями якої є: загальний стан насаджень, видовий склад, вік та цілісність рядової посадки.

Рядові насадження, декоративність, загальний стан, вік.

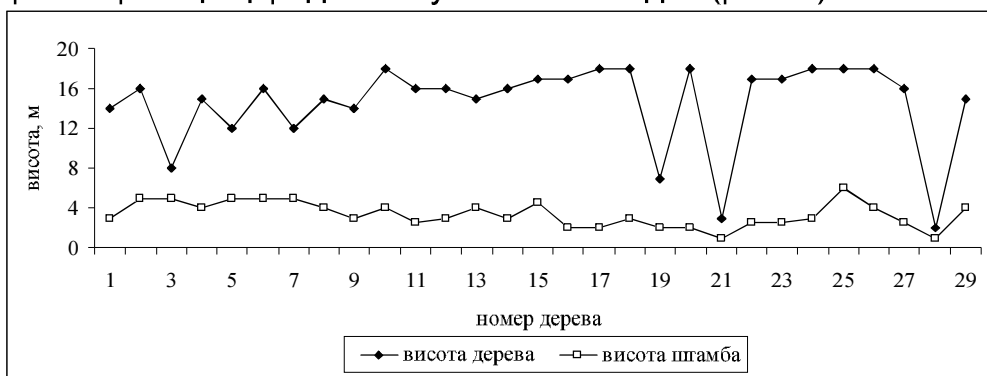
Декоративність деревних рослин визначається сукупністю їх зовнішніх ознак: розмірами і формою крони, фактурою й забарвленням листя, величиною і забарвленням квітів та плодів [3]. Декоративність залежить як від генетичних особливостей виду, так і від зовнішніх умов. Як правило, найвищу декоративність мають ті рослини, які зростають в оптимальних екологічних умовах. В однієї і тієї ж рослини ці ознаки можуть змінюватися з віком і за сезонами року.

На сьогодні існують різноманітні методики і шкали оцінки декоративності дерев та кущів (Мисник Г. Є. [6], Котелова Н. В. і Гречко Н. С [4], Билев В. М. [2], Котелова Н. В. та Виноградова О. М. [5]). Відомі й деякі інші методики, розроблені конкретно для окремих видів, родів чи груп рослин [1, 7, 8], але по них не можна оцінити загальну декоративність всієї вуличної посадки, що досить актуально під час створення, формування та утримання рядових посадок вздовж вулиць. Адже однією з головних задач озеленення вулиць є поліпшення та підсилення її архітектурно-планувальних та декоративно-естетичних функцій.

Мета дослідження – розробити методику, за допомогою якої можна було б надати комплексну загальну оцінку декоративності рядовим посадкам вздовж вулиць та запропонувати основні ключові моменти та критерії щодо поліпшення стану, а загалом і декоративності вуличних рядових насаджень.

Матеріали та методика дослідження. За основу запропоновано обрати методику Н. В. Котєлової, О. М. Виноградової, яка розроблена для визначення декоративності деревних рослин. Модифікована методика розроблена з урахуванням оцінки декоративних ознак, її основою є комплексний спосіб визначення загальної декоративності дерев у рядових вуличних насадженнях.

Результати дослідження. Для спрощення проведення досліджень вулицю бажано поділити на фрагменти (поквартильно), оскільки візуально охопити відразу всю територію неможливо. З метою визначення об'єктивної декоративності рядових насаджень вздовж вулиць протягом року в цілому, пропонуємо проводити оцінку посезонно. Основними критеріями декоративності встановлено: загальний стан деревних рослин, видовий склад, вік та планувальну структуру рядових вуличних насаджень. На нашу думку, загальний стан має найбільше значення при оцінці декоративності рядових вуличних насаджень, адже саме цей показник вказує на пошкодженість шкідниками та ураженість збудниками хвороб рослин, пошкодженість стовбурів і крони дерев тощо. Другим за вагомістю є видовий склад рядових вуличних посадок, оскільки під час доповнення або заміни рослин у ряду, достатньо часто, висаджують інші види рослин. Вік рослин визначений, як третій вагомий показник, що відіграє також важливу роль при оцінці рядових вуличних посадок (рис. 1).

Рис. 1. Фрагмент профілю висоти дерев та штамба рядової посадки з парного боку вул. Володимирської

Встановлено, що значна частина посадок різновікова, і тому рослини у ряду мають різну висоту, що порушує загальний профіль вулиці

Останньою складовою при комплексній оцінці рядових вуличних насаджень є планувальна структура рядових вуличних насаджень. Адже повсюдно спостерігаються пустуючі лунки або місця у смузі газону, що порушує цілісність рядової посадки.

Кожна ознака, яка впливає на декоративність насаджень, оцінюється візуально за трибальною шкалою. Для визначення вагомості окремої

ознаки встановлено перевідний коефіцієнт, відповідно до сили емоційного впливу на людину. Згідно з цим підходом, елементами, які визначають декоративну цінність вуличних насаджень, є:

1. Загальний стан насаджень (ураженість хворобами, пошкодженість шкідниками, механічні пошкодження, наявність сухих гілок тощо), ваговий коефіцієнт $P_1=4$;
  - добрий (3 бали);
  - задовільний (2 б.);
  - незадовільний (1 б.).
2. Видовий склад ($P_2=3$):
  - однопорідні насадження або чергування порід відбувається за одним принципом (3 б.);
  - двопорідні рядові посадки (2 б.);
  - рядова посадка, що складається з трьох порід і більше (1 б.).
3. Цілісність рядової посадки ($P_3=2$);
  - ряд заповнений на 90–100 % (3 б.)
  - ряд заповнений на 80–89 % (2 б.)
  - відсутні більше 20 % рослин (1 б.)
4. Вік насаджень ($P_4=1$):
  - одновікові насадження (3 б.);
  - різниця у віці становить не більше, ніж 10 років (2 б.);
  - різниця у віці становить понад 10 років (1 б.).

Якщо a_1, a_2, a_3, a_4 – бали оцінки кожної з виділених ознак, то загальна оцінка декоративності виражається через величини значення D , розрахованого за формулою (1):

3. Цілісність рядової посадки ($P_3=2$);
  - ряд заповнений на 90–100 % (3 б.)
  - ряд заповнений на 80–89 % (2 б.)
  - відсутні більше 20 % рослин (1 б.)
4. Вік насаджень ($P_4=1$):
  - одновікові насадження (3 б.);
  - різниця у віці становить не більше, ніж 10 років (2 б.);
  - різниця у віці становить понад 10 років (1 б.).

Якщо a_1, a_2, a_3, a_4 – бали оцінки кожної з виділених ознак, то загальна оцінка декоративності виражається через величини значення D , розрахованого за формулою (1):

$$D = \frac{P_1 a_1 + P_2 a_2 + P_3 a_3 + P_4 a_4}{P_1 + P_2 + P_3 + P_4}.$$

Підрахувавши загальну оцінку декоративності, поквартально можна знайти середню оцінку декоративності загалом по вулиці (2):

$$D = \frac{D_1 + D_2 + \dots + D_n}{n}, \quad (2)$$

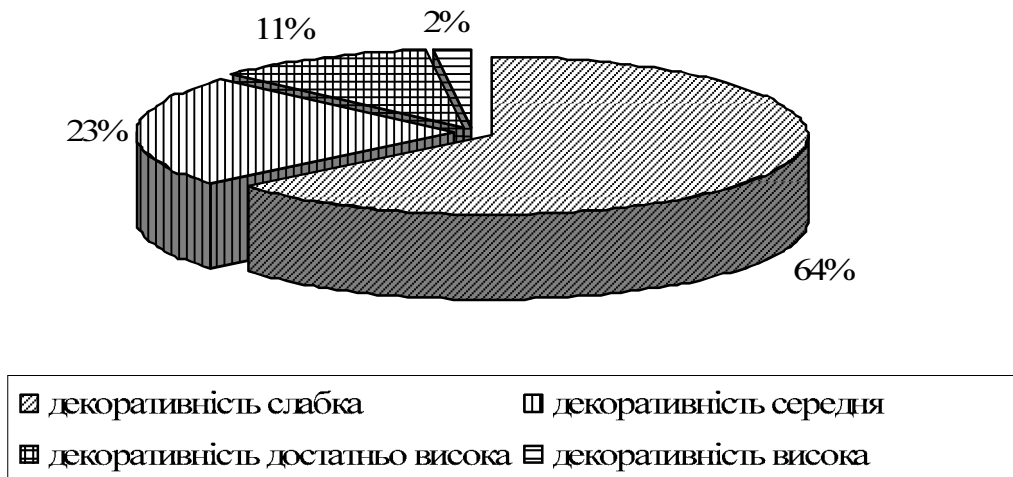
де D_1, D_2, D_n – оцінка декоративності по кварталах,
 n – кількість оцінювань.

Для визначення ступеня декоративності вуличних рядових насаджень було розроблено таку шкалу:

- 1 – декоративність слабка (оцінка менша за 1,2 бала);
- 2 – декоративність середня (оцінка 1,8–1,3 бала);
- 3 – декоративність досить висока (оцінка 2,4–1,9 бала);
- 4 – декоративність висока (оцінка 3,0–2,5 бала).

Для адаптування цієї методики було проведено комплексну оцінку декоративності рядових вуличних посадок у історичній частині м. Києва. Всього було обстежено 45 вулиць (Хрещатик, Льва Толстого, Володимирська, Фрунзе, Шовковична, Пилипа Орлика, Десятинна та ін.).

Згідно з цією шкалою, до вуличних насаджень з високою декоративністю можна віднести лише фрагменти кількох вулиць історичної частини м. Києва, що становлять 2 % від загальної кількості обстежених вулиць, а саме: фрагмент вулиці Льва Толстого, бульварна частина пр. Перемоги та частково насадження у смузі газону вздовж дороги. Достатньо високу декоративність мають насадження по вулицях: Банкова, Інститутська, Щусєва, бульвар Т. Шевченка тощо, які становлять 11 % від загальної кількості обстежених вулиць. Насадження на вулицях Велика Васильківська, Горького, Куренівська, бульварна частина Верхнього і Нижнього Валу, можна оцінити як насадження із середньою декоративністю. На них припадає 23 %. Для решти досліджених вулиць характерна слабка декоративність – 64 %, оскільки у вуличних насадженнях велика кількість рослин знаходиться у незадовільному стані, має різний вік та видовий склад, спостерігається значна кількість пустуючих посадкових місць (рис. 2).

Рис 2. Розподіл вуличних насаджень історичної частини м. Києва за декоративністю

Слід також зазначити, що, провівши оцінку декоративності посезонно, можна стверджувати, що літня та осіння оцінка значно погіршує загальну річну оцінку декоративності вуличних рядових посадок. Оскільки влітку у рослин відзначається некротизація листової поверхні, що призводить до дефоліації крони.

Висновки

Оцінка загальної декоративності вуличних рядових насаджень історичної частини м. Києва дозволяє зробити наступні висновки:

- рядові насадження вздовж вулиць загалом мають низьку декоративність, оскільки доволі часто у рядовій посадці зростають рослини, різні за видовим складом, віком, планувальною структурою;

- із середини травня велика кількість вуличних рослин пошкоджується шкідниками та уражується збудниками хвороб, що суттєво впливає на декоративність посадок та їх вигляд у цілому;

- значною мірою на декоративність вуличних декоративних насаджень впливають: загальний стан насаджень; видовий склад рядової посадки з найвищим показником лише на окремих вулицях; цілісність посадки, яка повсюдно не витримана, та вік насаджень, який має найменший ваговий коефіцієнт, адже у вуличних насадженнях проводять постійну заміну рослин.

Список літератури

1. Багацька О. М. Декоративні особливості дерев'янистих ліан / О. М. Багацька // Конф. наук.-пед. праців., наук. співробітників та аспірантів, 62-а студ. наук. конф., березень, 2008 р. : тези доп. – К., 2008. – С. 130–132.
2. Былов В. Н. Основы сравнительной сортооценки декоративных растений / В. Н. Былов // Интрод. и селек. цветочно-декор. растений. – М. : Наука, 1978. – С. 7–31.
3. Заповідна дендросоцїофлора Лісостепу України / за ред. С. Ю. Поповича. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 262 с.
4. Котелова Н. В. Оценка декоративности / Н. В. Котелова, Н. С. Гречко // Цветоводство. – 1969. – № 10. – С. 11–12.
5. Котелова Н. В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года / Н. В. Котелова, О. Н. Виноградова // Научные тр. Москов. лесотехн. ин-та. физиол. и селек. растений и озелен. городов. – 1974. – Вып. 51. – С. 37–44.
6. Мисник Г. Е. До оцінки декоративності дерев та чагарників у фазах їх цвітіння та плодоношення / Г. Е. Мисник // Біологія і культура деревних та чагарникових рослин. – К. : Наук. думка, 1964. – С. 100–101.
7. Рекомендации по биологической оценке парковых насаждений / [Миронова Г. А., Кузнецов С. И., Галушко Р. В., Казимирова Р. Н.]. – К., 1992. – 12 с.
8. Сидоренко І. О. Методика оцінювання декоративності рослин видів роду *Rhododendron* L. / І. О. Сидоренко // Наук. доповіді. Нац. аграр. ун-ту. – 2008. – № 3 (11). – С. 1–16.

Приведена методика для проведення комплексної оцінки рядових вуличних насаджень, основними критеріями котрої являються: общее состояние насаждений, видовой состав, возраст и целостность рядовой посадки.

Рядовые насаждения, декоративность, общее состояние, возраст.

The methodology for a comprehensive assessment of the ordinary street plantings which is the main criteria: general condition of plantings, specific structure, age and integrity of ordinary landing.

Ordinary planting, decorativeness, general state, age.